

Een onverantwoorde inzet op eigen verantwoordelijkheid

'Eigen Kracht' tussen autonomie en controle

"De mens is het enige wezen dat opvoeding nodig heeft" Immanuel Kant

Inleiding

Het Nederlandse jeugdzorgstelsel staat op de drempel van een grote bestuurlijke wijziging. Vanaf 2014 worden gemeenten in plaats van provincies verantwoordelijk voor de jeugdzorg. Deze decentralisatie moet uiteindelijk een bezuiniging opleveren van 300 miljoen euro (Staatssecretaris van VWS & Justitie, 2011). Om deze bezuiniging te bewerkstelligen wordt de cliënt en zijn sociale netwerk gemobiliseerd, middels de inzet op 'eigen kracht'. Hierbij dient de verantwoordelijkheid van de hulpverlening niet meer in de eerste plaats bij de overheid te liggen, maar bij de cliënt zelf. Dit brengt nogal wat veranderingen teweeg die een kritische beschouwing behoeven. In dit essay wordt daarom dit beleidsvoornemen gezien aan de hand van de volgende vraagstelling:

"Welke veranderingen komen voort uit de beleidsmatige inzet op eigen kracht en eigen verantwoordelijkheid voor de 1) de jeugdzorgcliënt, 2) de jeugdzorg en 3) de overheid en welke implicaties heeft dit?"

Om tot een antwoord te komen op deze vraagstelling wordt allereerst uiteen gezet tegen welke achtergrond de beleidsmatige inzet op 'Eigen Kracht' moet worden begrepen en daarna welke kritieken er voortvloeien uit de onderliggende assumpties van dit beleid. Vervolgens worden de consequenties uiteen gezet die gepaard gaan met de voorgenomen *beleidsmatige* inzet op eigen verantwoordelijkheid voor cliënt, jeugdzorg en overheid. Er wordt afgesloten met een conclusie.

Eigen verantwoordelijkheid breed geïntroduceerd

Verschillend overheidsbeleid is al geruime tijd gericht op de 'eigen verantwoordelijkheid', de 'zelfredzaamheid' en de 'eigen kracht' van de burger, alvorens ze een beroep doen op de voorzieningen van de staat (NJI, 2010; RMO, 2011; Staatssecretaris VWS & Justitie, 2011). Het is een nieuw discours dat breed wordt gedeeld in het huidige overheidsbeleid. Of het nu gaat om onderwijs, criminaliteit, veiligheid of zorg: in allerlei beleidsdomeinen is de 'burger aan de bal' (Tonkens, 2006). Zo stelde staatssecretaris Teeven in *De Volkskrant* dat hij een nieuw gevangenisregime gaat invoeren: *"We gaan jou niet zo heel erg lang meer helpen als je er geen moeite voor wilt doen. Mensen hebben een eigen verantwoordelijkheid"*. Zo vroeg minister Schippers zich bij de perspresentatie van haar bezuiningsplannen af of *"mensen een aantal dingen die bij het leven horen niet veel meer in de eigen sociale kring uit kunnen vogelen?"* En zo stelde toenmalig minister Donner bij een bespreking van de nieuwe integratienota in de Tweede Kamer dat de nadruk ligt op de 'eigen verantwoordelijkheid' voor immigranten en hun (klein)kinderen om de inburgeringscursussen te regelen en betalen (van Ostaijen, 2011). Er is dus een breed gedeeld overheidsgehoof in de kracht van 'eigen verantwoordelijkheid' dat tegelijkertijd aansluit op de noodzaak tot bezuinigen, een toenemende individualisering en liberale opvattingen rondom het autonome individu.

Eigen verantwoordelijkheid in jeugdzorg en jeugdwelzijn

Ook binnen jeugdzorg en jeugdwelzijn wordt er aanspraak gemaakt op die 'eigen verantwoordelijkheid', zelfs bij zeer specifieke vormen van jeugdhulpverlening, zoals verslavingsproblematiek, echtscheidingsproblemen, kindergedragsproblemen, verstandelijke

beperkingen en pedagogische onmacht (NJI, 2010). De aanname hierbij is dat effectieve hulpverlening in de eerste plaats gevonden moet worden binnen het sociale netwerk van cliënten zelf. Zo houdt iedereen zeggenschap en regie over zijn of haar eigen leven (NJI, 2010). Het bouwt voort op adviezen van het RMO en RvZ (2009) waarin een pleidooi wordt gehouden voor een nieuw type jeugd- en gezinsbeleid gericht op de sociale inbedding van de individuele zorgvraag. Hierbij wordt uitgegaan van een ‘pedagogische civil society’ want zo stelt de pedagoog Micha de Winter: *“wetenschappelijk onderzoek laat zien dat kinderen zich beter ontwikkelen als ze opgenomen zijn in sociale netwerken die groter zijn dan het gezin alleen. Als er bijvoorbeeld goede verbindingen zijn tussen ouders in de buurt en tussen ouders en school, dan presteren kinderen beter en hebben ze meer kans op maatschappelijk succes”* (De Winter, 2011). De Winter baseert zich daarbij op het belang van ‘sociaal kapitaal’, de mate waarin individuen de mogelijkheid hebben sociale relaties aan te spreken om bepaalde maatschappelijke problemen aan te pakken (Putnam, 2000). In de in juni 2006 aangenomen wetswijziging van de Wet op Jeugdzorg staat dat de inzet op eigen verantwoordelijkheid voortkomt vanuit de ‘Eigen Kracht Conferentie’. Hierbij wordt door het netwerk van vrienden of familie, onder leiding van een onafhankelijk coördinator, zelf een plan van aanpak opgesteld en uitgevoerd. In navolging van de provincie Overijssel, waar sinds 2010 aan elk gezin een Eigen Kracht Conferentie wordt aangeboden, lijkt nu ook het nationale overheidsbeleid primair gericht op de eigen verantwoordelijkheid binnen het cliëntsysteem (VWS & Justitie, 2011). Daarmee wordt de zorgverantwoordelijkheid van de staat naast bestuurlijk gedecentraliseerd ook maatschappelijk gemobiliseerd. Dit brengt nogal wat veranderingen met zich mee in de verhouding tussen staat en burger en tussen cliënt en jeugdzorg.

Beleidsassumpties

Beleidsmatig inzetten op ‘eigen kracht’ van de burger lijkt een sympathieke beleidswijziging. Want waarom nog langer paternalistisch de cliënt bejegenen met allerlei bureaucratische ingrepen? Waarom jeugdigen nog langer bestoken met een kluwen aan professionals, dossiers en hulpverleners? Beter is het om het sociale netwerk van de cliënt aan te spreken om zich te ontfemen over jeugdigen. Hierbinnen is immers meer kennis aanwezig over de jongere zelf, zijn of haar behoeften en de aard van het probleem. Daarmee wordt aanspraak gemaakt op de zelfredzaamheid en verantwoordelijkheid van burgers en kan er worden uitgegaan van een compactere overheidsdienst. Dit levert efficiënter en effectiever beleid op waardoor er tegelijkertijd bezuinigd kan worden op de jeugdhulpverlening. Maar tegen welke achtergrond moeten we deze steeds dominanter wordende behoefte aan eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid nu eigenlijk plaatsen?

Door bezuinigingen of door de behoefte aan efficiënter of effectiever beleid worden burgers steeds meer betrokken bij overheidsbeleid. Eén en ander geschiedt tegen de achtergrond van twee gelijktijdige ontwikkelingen. Enerzijds van een verzorgende naar een terugtrekkende overheid en anderzijds van een burgerschapsopvatting vanuit rechten naar plichten (Verhoeven & Ham, 2010). Deze veranderingen lijken een nieuwe maakbaarheid te huldigen. Geen macro-maakbaarheid vanuit de overheid, maar een micro-maakbaarheid vanuit burgers, geheel in lijn met de jaren ’90 slogan: ‘een beter milieu, begin bij jezelf’. Daarin wordt het idee van activerende burgers, individuele plichten en autonome keuzevrijheid gecombineerd met een vertoog over het ‘revitaliseren van de gemeenschap’, ‘veerkrachtige samenlevingen’ en ‘maatschappelijke zelforganisatie’. Dit wordt ook wel getypeerd als ‘neoliberaal communitarisme’ of ‘libertair paternalisme’ (Van Houdt & Schinkel, 2011; Thaler & Sunstein, 2008). Het is namelijk een combinatie van individuele keuzevrijheid met een morele plicht ten aanzien van de gemeenschap.

Op verschillende manieren spreekt de overheid de burger inmiddels moreel aan op zijn burgerschapsplicht om 'ook mee te doen'. Zo worden burgers inmiddels ingezet om voortvluchtige verdachten op te speuren (Burgernet), om buurtconflicten op te lossen (buurtvaders), om drugs op te sporen (hennep geurkaart) en om zorg op zich te nemen (zorgvrijwilligers). Zoals de supermarktconsument met de zelf scan apparatuur bij de Albert Heijn zelf caissière wordt en de Rabobank spaarder met internetbankieren zijn eigen bankier, zo wordt de cliënt zijn eigen zorgprofessional. Het is een uitbesteding van overheidstaken aan burgers onder het mom van 'actief burgerschap', vaak gestoeld op het Britse gedachtegoed rondom de *Big Society*: een compactere overheid en een verantwoordelijk maatschappelijk middenveld.

Maar dergelijke initiatieven zijn pas 'maatschappelijk', wanneer het daadwerkelijk *maatschappelijk* werd geïnitieerd. Er is echter veelal sprake van gedresseerde burgers die overheidsbeleid uitvoeren in plaats van een overheid die autonoom maatschappelijk initiatief ondersteunt. Burgers transformeren zichzelf tot uitvoeringsambtenaar, waardoor er sprake is van een *verambtelijking* van het maatschappelijk middenveld. In plaats van *actief* burgerschap is er sprake van *ambtelijk* burgerschap. Het is een ontwikkeling welke de Swaan (2004) eerder typeerde als *proto-professionalisering*, namelijk een cognitieve professionalisering in kringen van leken. De

'Eigen Kracht en de nadruk op het sociaal kapitaal rondom de cliënt werkt deze proto-professionalisering verder in de hand waarbij burgers als leken de professionele uitvoering op zich nemen. Het is dus een ontwikkeling die in tijden van een terugtrekkende overheid en een deontologisch burgerschapsbegrip verder gestalte zal krijgen.

Tegen deze achtergrond moet ook de inzet op de eigen kracht binnen de jeugdzorg en het jeugd welzijn worden begrepen. Vooral binnen de zorgsector is deze ontwikkeling te bekritisieren vanwege het specifiek *eigene karakter* van cliënten met een zorgbehoefte. Vandaar dat er tegen de achtergrond van voorgaande bespiegelingen een kritische beschouwing nodig is bij de veronderstellingen die ten grondslag liggen aan het beleid rondom eigen verantwoordelijkheid en autonomie in de jeugdzorg.

Eigen Kracht: een kritische beschouwing

Allereerst valt er het één en ander op te merken op het niveau van het individu, dat 'cliënt' heet in het (jeugd)zorgvertoog. Een belangrijke onderliggende assumptie van het beleid gericht op de 'eigen verantwoordelijkheid' en van de *Big Society* gedachte, is dat het individu autonoom en onnipotent is. Of alle individuen autonoom en onnipotent zijn, kan men zich afvragen, maar of *cliënten* autonoom en onnipotent zijn, is op z'n minst betwifelbaar. Het feit dat men te maken heeft met 'cliënten' en niet met 'individuen' geeft de specifieke aard en achtergrond van hun positie weer. 'Cliënten' zijn vaak met een specifieke reden in aanraking gekomen met jeugdzorg, veelal *juist omdat* het ontbrak aan 'eigen kracht' en 'zelfredzaamheid'. Uitgaan van autonomie en onnipotentie is in het geval van 'cliënten' vrij ongepast.

Ten tweede is de aanname dat de jeugdige of gezinnen rondom de cliënt voldoende draagkracht en sociaal kapitaal bezitten om in de zorgbehoefte van de cliënt te voorzien. Daarbij wordt de nadruk gelegd op 'kansen' in plaats van 'problemen': "*Uitgangspunt van een Eigen Kracht-conferentie is niet zozeer het probleem dat speelt als wel de kansen en mogelijkheden die een gezin heeft om zelf samen met zijn netwerk zijn eigen leven vorm te geven en zelf problemen op te lossen*" (NJI, 2010, p. 4). Echter gaat dit streven voorbij aan de vaak hardnekkige aard van de problematiek waarbinnen jeugdzorg doorgaans opereert. Vaak is deze meervoudig en kent meerdere oorzaken, ook wel bekend binnen 'multi-probleem' gezinnen. Veelal spelen binnen deze gezinnen problemen die vanuit verschillende levensgebieden door elkaar heen lopen en een versterkend effect hebben op elkaar zoals problemen rondom drankgebruik, drugsverslaving,

werkloosheid of (kinder)mishandeling. Daarbij zijn gezinsleden sterk en negatief aan elkaar gebonden: ze kunnen niet met elkaar, maar ook niet zonder elkaar leven (Steketee & Vandenbroucke, 2008). Daarnaast komt het regelmatig voor dat dergelijke gezinnen in een sociaal isolement verkeren of dat er sprake is van wantrouwen ten opzichte van hulpverleningsinstellingen. Inzetten op kansen en mogelijkheden is een miskennis van de (soms) hardnekkige problematiek waarmee cliënten zich soms geconfronteerd zien. Inzetten op de eigen kracht van het sociale netwerk is in dergelijke gevallen op zijn minst naïef, aangezien juist het sociale netwerk een belangrijke continuerende factor is voor de problematiek rondom deze cliënten (Sousa & Eusebio, 2007; Finkelhor, Omrod, Turner & Holt, 2009).

Ten derde is de inzet op eigen verantwoordelijkheid als stand *beleid* tevens onverstandig. Beleid heeft een uniformerende werking, het geldt immers voor iedereen die onder het beleid valt (o.a. Meijers, 2005; Verhoest & Van Thiel, 2005). Daar volgen bepaalde beleidsnormen, doelstellingen en doelgroepen uit. Uit de brief van de staatssecretarissen Veldhuijzen van Zanten-Hyllner en Teeven (VWS & Justitie, 2011) valt op te maken dat binnen het brede jeugdbeleid, de eigen verantwoordelijkheid van de cliënt als belangrijke waarde zal moeten gaan gelden. Dit betekent een uniforme aanspraak op de eigen verantwoordelijkheid van de cliënt. En ruimte voor variëteit biedt het huidige beleid niet. Hoe liberaal het ook aandoet, eigen verantwoordelijk moet. Hiermee wordt voorbijgegaan aan de variëteit binnen de sector. Variëteit met betrekking tot de soorten cliënten, problematieken en wijzen waarop er een beroep wordt gedaan op de jeugdzorg. De variëteit binnen het jeugdbeleid lijkt op voorhand weinig geschikt voor uniformerend beleid. Zelfs niet wanneer dat 'eigen verantwoordelijkheid' heet. [Hierbij dient opgemerkt te worden dat dit niet *per definitie* zichtbaar hoeft te leiden tot problemen in de beleidsuitvoering. Daarvoor is de praktijk van de jeugdsector te divers. De kritiek richt zich op de uniformerende werking van de *beleidsmatige inzet* op eigen kracht welke er *per definitie* vanuit gaat dat men moet inzetten op het sociale netwerk van de cliënt. Sommige cliënten en professionals zullen blij zijn met meer zelfbeschikking binnen de jeugdsector. Anderen kunnen zich reddeloos gaan voelen.]

Ten vierde vindt er op het niveau van de professional een rolverschuiving plaats van uitvoering naar coördinatie. Vergelijken met andere sectoren zou dat bijvoorbeeld betekenen dat binnen het onderwijs onderwijzers transformeren tot afdelingshoofd en bij de politie zouden wijkagenten korpschef worden. Het zou neerkomen op de chirurg die op basis van zijn expertise en ervaring de patiënt adviseert de ingreep toch door zijn familie te laten uitvoeren. Dat maakt het vierde punt duidelijk: uitvoeren is wezenlijk anders dan coördineren. Ter illustratie beschrijft het Nationaal Jeugd Instituut (2009) in haar *Competentieprofiel Jeugdzorgwerker* dat a) de basis van een jeugdzorgwerker 'liefde voor het kind' is, dat b) de hulpverlening gericht moet zijn op het 'empoweren' van cliënten en dat c) de relatie hulpverlener-cliënt de sleutel is tot een succesvolle hulpverlening. Die hulpverlening moet gericht zijn op de zelfredzaamheid van de cliënt, maar met een zekere empathische inslag. Het is aannemelijk dat de nadruk op eigen verantwoordelijkheid de hulpverlener op afstand plaatst van de cliënt. De vraag is dan of het afstandelijker maken van de relatie tussen cliënt en hulpverlener de juiste interventie is om voldoende gevoel en een 'vinger aan de pols' te houden bij uiterst persoonlijke problematiek.

Er zijn op voorhand dus nogal wat kritieken te plaatsen bij de voorgenomen inzet op de eigen verantwoordelijkheid. Bovenstaande punten kunnen gereduceerd worden tot de volgende tweedeling. De huidige beleidsinzet op de 'eigen kracht' impliceert namelijk een dubbele miskennis:

- 1) Miskennis van de problematiek

Inzet op (afwezig) sociaal kapitaal is dubieus, zeker bij multi-probleem gezinnen. Met name bij deze gezinnen ligt de aard en de oorsprong van de problematiek vaak binnen dat

sociale netwerk. Het gegeven dat het gezin op meerdere levensterreinen problemen ondervindt, die elkaar versterken, maakt dat een inzet op het sociale netwerk een inzet op een neerwaartse dynamiek zou kunnen zijn. Daarmee lijkt een miskennis op te treden van de sociale problematiek rondom de jeugdige of het gezin;

2) Miskennis van de professional

Het verschuiven van de rol van professional van uitvoering naar coördinatie is een miskennis van de autonomie, autoriteit en vakkennis van professionals. Beroepsprofessionals weten als geen ander hoe te moeten handelen op basis van hun professionele autoriteit. Het verzakelijken van die autonomie en autoriteit miskent de functie en het belang van de jeugdzorgprofessional en miskent daarmee professionele competenties van uitvoering in de (jeugd)zorg.

Zichzelf versterkende dynamiek

Op basis van voorgaande kritische beschouwingen in de relatie cliënt-jeugdzorg-overheid is het van belang om na te gaan welke gevolgen een inzet op de eigen verantwoordelijkheid met zich meebrengt. Daarom volgt er een reconstructie hoe de beleidsmatige behoefte naar meer eigen verantwoordelijkheid begrepen dient te worden en welke patronen en (mogelijk perverse) effecten dit beleid sorteert (RMO, 2012).

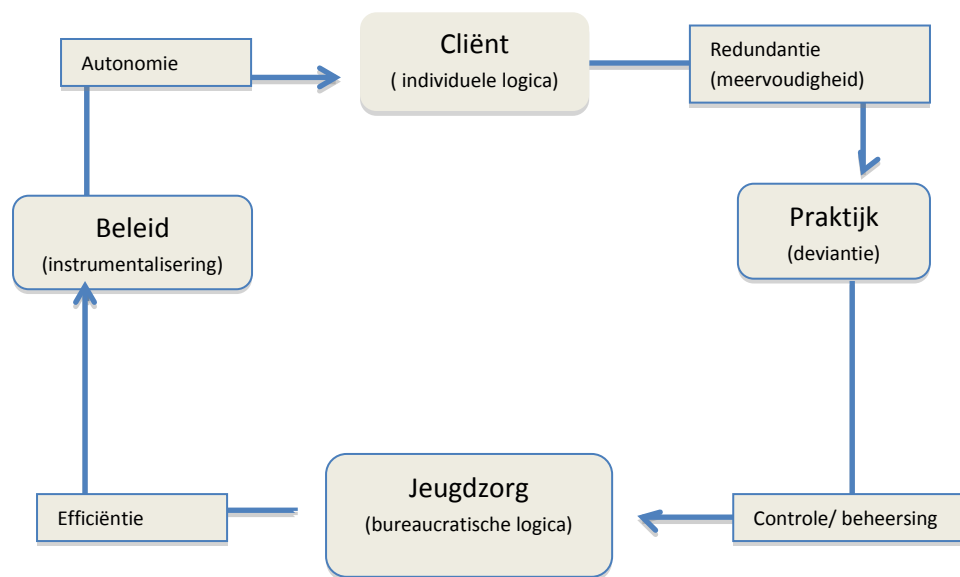
Allereerst, door uit te gaan van de ‘eigen kracht’ van cliënten wordt de beleidsuitvoering uitbesteed aan de cliënt. Op die wijze wordt er aanspraak gemaakt op de *autonomie* van de cliënt. Deze *proto-professionalisering* van de zorg komt louter voort uit instrumentele en financiële overheidsmotieven. Met andere woorden: de overheid schets de kaders waarbinnen de cliënt en zijn sociale netwerk mag optreden. Hierdoor wordt het burgerlijk initiatief en de autonomie van de cliënt sterk geregisseerd door de overheid. En dat is problematisch, want zoals Uitermark en Van Beek (2010, p. 235) stellen: *“Het resultaat is een middenveld dat geen eigen rol speelt in de samenleving, maar een verlengstuk is geworden van de overheid. Niet langer dwingen burgers beleid af, het beleid selecteert en conditioneert burgers”*.

Deze behoefte aan selectie en conditionering is zeer begrijpelijk, want door burgers te instrumentaliseren wordt beleid uitbesteed en controle behouden. Daarmee snijdt het mes aan twee kanten. Echter wordt de autonomie in de *uitvoering* sterk miskend. Meervoudige interpretatie van autonomie aan zowel de cliëntzijde als de hulpverleningszijde is het gevolg. Men kan er dan enerzijds op wachten dat cliënten zich gaan onttrekken aan uniformerend beleid, want op basis van zijn uitvoeringsautonomie zal de cliënt handelen volgens zijn *individuele logica* en handelen vanuit datgene waar hij ook op wordt aangesproken: zijn of haar individueel eigenbelang. Anderzijds zullen ook hulpverleners zich moeten conformeren aan die meervoudige interpretatie van autonomie, met daarbij in beginsel een coördinerende rol en geen interveniërende rol.

Vervolgens leidt dit tot zowel positief en negatief *redundant* gedrag, gedrag dat meervoudig boven en onder de doelstellingen van het beleid uitkomt. In dit geval zal positief redundant gedrag bovengemiddeld goed de warmte van de sociale verbanden aan kunnen spreken. Negatief redundant gedrag zal onder gemiddeld slecht in staat zijn die autonomie op zich te nemen. Dit uit zich in extreem *deviante praktijken*. Deze zullen Jeugdzorg bereiken als ‘incidenten’, zoals het ‘Maasmeisje’ Gessica of Savannah. Want illustratief aan deze casuïstiek was namelijk dat er -naast problemen rondom samenwerking en coördinatie tussen verschillende jeugdzorgorganisaties en professionals- ook sprake was van cliënten die nadrukkelijk gebruik maakten van hun zelfbeschikkingsrecht en autonomie. Zo weigerde de vader van Gessica een

aantal keer een opname van zijn dochter en andere vormen van begeleiding en zo werd er bij Savannah positief gedacht over de autonome inzet van haar moeder.

Ook op toekomstige 'incidenten' dient er (onder media of politieke druk) direct te worden gereageerd. Maar omdat de uitvoering is uitbesteed aan de cliënt heeft jeugdzorg niet primair meer de instrumenten om hier adequaat op te reageren. Hierdoor zal de roep tot nog meer *controle en beheersing* binnen het jeugdzorgveld nog sterker klinken. Er zal opnieuw *beleid* moeten worden gemaakt, nu meer gericht op nog 'daadkrachtiger' optreden en effectievere interventies om dergelijke incidenten voor 'eens en voor altijd' te voorkomen. Dit resulteert ten slotte in een nog grotere versterking van de bureaucratische logica van Jeugdzorgorganisaties en daarmee tekent zich een zichzelf versterkende en circulaire dynamiek af, geïllustreerd door onderstaande figuur.

De bovenstaande figuur illustreert een volgtijdelijkheid van (mogelijke perverse) effecten die een uniformerende en beleidsmatige inzet op 'eigen kracht' in de jeugdsector zal sorteren. Deze volgtijdelijkheid is als volgt te lezen, met de klok mee: Door de nadruk op efficiëntere en effectievere jeugdzorg wordt de zorg uitbesteed aan de burger [Instrumentaliserend beleid]. Dit versterkt de 'autonomie' van de cliënt. Deze wordt aangesproken op haar individuele eigenbelang [individuele logica]. Dit veroorzaakt positief en negatief 'redundant' gedrag. Dit negatieve redundante gedrag zal jeugdzorg bereiken als deviantie praktijken, in de vorm van 'incidenten'. In de nasleep van deze incidenten (wel of niet onderhevig aan politieke en media aandacht) zal nieuw beleid moeten worden gemaakt om jeugdzorg te kunnen controleren en 'meetbaar' te maken. De professionele autonomie wordt ingeperkt en een wurggreep tussen beleid en uitvoering is het gevolg. De nadruk komt andermaal te liggen op de 'bureaucratische logica'. Dit zorgt voor een nadruk op het naleven en handhaven van regels en procedures om de 'efficiëntie' en effectiviteit te garanderen. Vervolgens begint de dynamiek weer van voor af aan.

De uitbesteding van zorg kan hiermee worden getypeerd als de worp van een boemerang die met evenzoveel kracht terugkomt, in dit geval in de vorm van 'incidenten'. Jeugdzorg ontbeert dan inmiddels de instrumenten om hier passend op te sturen. Dat is op z'n minst zorgelijk.

Conclusie

De *Big Society* gedachte van 'zelfredzaamheid' en 'eigen kracht' binnen de jeugdzorg, valt niet per definitie te sympathiseren om een drietal redenen. Ten eerste omdat er niet per definitie binnen

jeugdzorg en jeugdwelzijn vanuit kan worden gegaan dat alle cliënten zelf voldoende autonoom en onnipotent zijn en binnen hun sociale netwerk over voldoende ‘eigen kracht’ beschikken. Beleidsmatig inzetten op eigen verantwoordelijkheid miskent daarmee zowel de problematiek van de cliënt als de rol van de professional. Ten tweede is de inzet op ‘eigen kracht’ vooral instrumenteel van aard. Cliënten verworden uitvoeringsambtenaar en een verlengstuk van de overheid. Ten slotte zal enerzijds door deze dubbele miskennen en anderzijds door deze instrumentele houding het beleid haar eigen perverse effecten sorteren. Want uniform beleid dat inzet op het zelfbeschikkingsrecht en autonomie stimuleert meervoudigheid en uiteindelijk haar eigen deviantie. Het paradoxale effect van deze uitbesteding zal zijn dat dit de behoefte aan controle en beheersing alleen maar vergroot. Dit patroon is geïllustreerd volgens een zichzelf versterkende dynamiek tussen bureaucratische en individuele logica, tussen autonomie en beheersing; tussen cliënt en jeugdzorg.

Zodoende zou men kunnen stellen dat de inzet op ‘eigen kracht’ uiteindelijk vooral de noodzaak tot verhoogde beheersing en coördinatie legitimeert. Men kan zich ook afvragen of dit niet een gewenst of beoogd effect is. Met andere woorden, is een inzet op de ‘eigen kracht’ niet een beleidsmatige switch om uiteindelijk nog verdergaande controlerende interventies ‘achter de voordeur’ of ‘onder het bed’ te legitimeren?

Welke achterliggende inzet men ook huldigt, het afschuiven van de uitvoering naar cliënten lijkt in beginsel sympathiek. Echter, het *enkelvoudig* aanspreken op de eigen autonomie van de cliënt doet in de jeugdzorg geen recht aan de *meervoudigheid* van de problematiek, belangen en normatieve overtuigingen in deze sector. Daarnaast leidt deze meervoudigheid uiteindelijk tot een nóg nadrukkelijker enkelvoudigheid in nieuw beleid gericht op controle en beheersing.

Daarom is het aanbevelenswaardig om bij de uitvoering van de hulpverlening niet uit te gaan van de ‘*eigen kracht*’ van cliënten, maar om uit te gaan van ‘*onze krachten*’. Daarmee lopen cliënten voorop, ondersteund door overheid en jeugdzorg. Dat vergt erkenning, vertrouwen en waardering van meervoudig autonome burgerinitiatieven en een overheid die zich losmaakt van een efficiënte en instrumentele fixatie op enkelvoudige zelfredzaamheid en autonomie.

Referenties

- Finkelhor, D., Omrod, R., Turner, H., Holt, M. (2009) Pathways to Poly-Victimization. *Child Maltreatment* 14 (4). 216-329.
- Houdt, F. Van & Schinkel, W. (2010) The double helix of cultural assimilationism and neo-liberalism: citizenship in contemporary governmentality. *British Journal of Sociology*. 61 (4). 696-715.
- Meijers, F. (2005) Samenwerking in Ontwikkeling. *Pedagogiek* 25(1) 3-9
- Nationaal Jeugd Instituut (2009). *Competentieprofiel Jeugdzorgwerker: in systeemgericht en pedagogisch gerichte context*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut
- Nationaal Jeugd Instituut (2010). *Eigen Kracht Conferentie*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut
- Ostaijen, M.M.A.C. van (2011). Alles draait om de eigen verantwoordelijkheid. *NRC Next*. 27 juni 2011.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone*. Simon & Schuster: New York.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling & Raad voor Volksgezondheid en Zorg (2009) *Investeren rondom Kinderen*. Den Haag: Textcetera
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2011). *Burgerkracht: de Toekomst van het sociaal werk in Nederland*. Den Haag: Textcetera.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2012) *Tegenkracht organiseren. Lessen uit de kredietcrisis*. Den Haag: Textcetera.
- Sousa, L. & Eusebio, C. (2007) When Multi-problem Poor Individuals' Myths Meet Social Services Myths. *Journal of Social Work* 7(2): 217-237.
- Staatssecretaris VWS & Justitie (2011) Beleidsbrief Stelselwijziging jeugd 'Geen kind buiten spel' Den Haag 08-11-2011
- Steketee, M. & Vandenbroucke, M. (2008). *Typologie voor een strategische aanpak van multiprobleemgezinnen in Rotterdam: Een studie in het kader van Klein maar Fijn*. CEPHIR, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Swaan. A. de (2004). *Zorg en de staat. Welzijn, onderwijs en gezondheidszorg in Europa en de Verenigde Staten in de nieuwe tijd*. Bert Bakker: Amsterdam.
- Thaler, R.H. & Sunstein, C.R. (2008). *Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness*. New Haven: Yale University Press.
- Tonkens, E. (2006). *De bal bij de burger: burgerschap en publiek moraal in een pluriforme, dynamische samenleving* (rede). Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Uitermark, J. & Beek, S. Van (2010). Gesmoorde participatie. De schaduwkanten van 'meedoen' als staatsproject. In: Verhoeven, I. & Ham, M. (2010). *Brave burgers gezocht. De grenzen van de activerende overheid*. Amsterdam: Van Gennep. P. 227- 240.

Verhoeven, I. & Ham, M. (2010). *Brave burgers gezocht. De grenzen van de activerende overheid*. Amsterdam: Van Gennep.

Verhoest, K. & Van Thiel, S. (2005) Herstel van het primaat van de politiek: een vergelijking van de ontwikkelingen in het beleid rond verzelfstandigde organisaties in Nederland en Vlaanderen: *Beleid & Maatschappij* 1-29

Winter, De, M. (2011) *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding* (3^e druk), Amsterdam: SWP Publishers

Mark van Ostaijen MSc MA is als wetenschappelijk docent en promovendus verbonden aan de vakgroep Bestuurskunde van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij studeerde o.a. European Urban Cultures, filosofie en Leisure Studies in Tilburg, Manchester, Helsinki en Brussel. Momenteel doet hij onderzoek naar beleidspopulisme.

William Voorberg MSc is als wetenschappelijk docent en promovendus verbonden aan de vakgroep Bestuurskunde van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij studeerde Bestuurskunde in Rotterdam. Zijn onderzoek gaat uit naar legitimiteit binnen publieke sectoren

Prof. dr. Kim Putters is bestuurskundige en hoogleraar Management van Zorginstellingen bij het Instituut Beleid en Management Gezondheidszorg aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Daarnaast is hij Ondervoorzitter en lid van de Eerste Kamer. Hij is voorzitter van onder meer het ZonMw onderzoeksprogramma Zorg voor Jeugd, de Stichting Topklinische GGz en de Raad van Toezicht van het Rijnstate Ziekenhuis.